

Leszek Putyński

Zagrożenia pornografią

Zagrożenia rozwoju psychoseksualnego
związane z dostępem do treści pornograficznych

Redakcja merytoryczna
Anna Borkowska, Marta Witkowska

Redakcja językowa i korekta
Joanna Fiuk, eKorekta24

Projekt graficzny, redakcja techniczna i skład
Barbara Jechalska

Projekt okładki
Aneta Witecka

Zdjęcie na okładce: © Halfpoint/Fotolia.com

© Copyright by Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa 2015
Wydanie I

Ośrodek Rozwoju Edukacji
00-478 Warszawa
Aleje Ujazdowskie 28
www.ore.edu.pl

ISBN 978-83-64915-49-9

Publikacja opracowana na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej

Zagrożenia rozwoju psychoseksualnego związane z dostępem do treści pornograficznych

Przestrzeń publiczna podlega postępującej seksualizacji, a dostęp do technologii informatycznych jest w zasadzie nieograniczony. W efekcie obok klasycznych już zachowań ryzykownych podejmowanych przez dzieci i młodzież pojawiają się nowe zagrożenia: kompulsywne korzystanie z tych technologii w postaci gier komputerowych, cyberprzemoc czy cyberseks.

Szczególnym problemem jest korzystanie przez dzieci i młodzież z pornografii internetowej. Zagroza ono bowiem prawidłowemu rozwojowi psychospołecznemu.

Dawniej pornografia, czyli treści mające wywołać podniecenie seksualne, była limitowana (wg prawa treści pornograficzne mogły pojawiać się w telewizji po godz. 22). Podobnie wiek jej odbiorcy dało się zweryfikować (przy próbie zakupu czasopism o tym charakterze czy wypożyczenia filmów na DVD).

Z badań przeprowadzonych przez Instytut Profilaktyki Zintegrowanej (IPZIN) wynika, że aż 72% chłopców deklarujących korzystanie z pornografii robi to za pomocą Internetu. W sieci, niestety, ograniczeń nie ma. Wystarczy kilka kliknięć myszką, by zyskać dostęp do setek różnych anonimowych „partnerek”. I to bez narażania się na wstyd czy zażenowanie, które towarzyszą próbom zakupu takich materiałów na stacji benzynowej, w saloniku prasowym czy sex-shope.

Podobne dane uzyskano w badaniach międzynarodowych wykonanych na zlecenie Komisji Europejskiej. Z raportu EU NET ADB (2012) wynika, że aż 67,3% młodzieży w wieku 14-17 lat miało kontakt z treściami pornograficznymi w Internecie.

Z przywołanych wyżej badań IPZIN wynika, że częsty kontakt z pornografią (od kilku do kilkudziesięciu razy w miesiącu) ma prawie połowa (46%) chłopców w wieku gimnazjalnym i przeszło jedna piąta (21%) gimnazjalistek. Pornografia, uważana za domenę typowo męską (z racji nawet uwarunkowań psychofizjologicznych), staje się obecnie częścią również

Zagrożenia rozwoju psychoseksualnego związane z dostępem do treści pornograficznych

kobiecej rzeczywistości. Jest to skutek kulturowego procesu seksualizacji dziewcząt. Zresztą przemysł pornograficzny próbuje kreować tę potrzebę, produkując pornografię dla kobiet – bardziej zhumanizowaną wersję męskiej pornografii.

Dlaczego młodzież sięga po pornografię? W okresie dojrzewania podniecenie seksualne, początkowo nieukierunkowane, związane z odczuciem silnego napięcia, podlega tzw. mentalizacji. Oznacza to, że młody człowiek zaczyna zdawać sobie sprawę, co jest przedmiotem tego napięcia i jakie są sposoby jego rozładowania. Odbiera jednak sprzeczne sygnały. Z jednej strony podlega hamującym wpływom domu rodzinnego, szkoły i religii. Z drugiej – otrzymuje przekazy erotyzujące od rówieśników, z mass mediów, niektórych czasopism młodzieżowych, reklam (w dzisiejszych czasach chyba nie ma towaru i usługi, które nie byłyby sprzedawane przy wykorzystywaniu erotyki czy seksu – od samochodów, kosmetyków, odzieży po usługi bankowe, wózki widłowe, gładź gipsową czy wędliny). Do tego ciąży nad nim społeczny zakaz podejmowania kontaktów seksualnych.

Drogą indywidualnego doświadczenia młody człowiek znajduje więc sposób, jak rozładować napięcie seksualne, nie łamiąc tego zakazu. Tym sposobem jest masturbacja. Badania z Polski i innych krajów dowodzą, że w okresie dorastania masturbuje się przeszło 90% chłopców i ponad 40% dziewcząt (Beisert 1991; Izdebski 2000). Jednak masturbacja młodzieńcza i okresu dorosłości, w przeciwieństwie do tzw. masturbacji wczesnodziecięcej, jest połączona z fantazją erotyczną. Młody człowiek, który nie ma w tym względzie bezpośrednich doświadczeń, może czerpać te fantazje właśnie z pornografii. I tu w sukurs przychodzi mu Internet jako najłatwiejsze, najszybsze, potencjalnie darmowe i niewymagające nawet opuszczania pokoju źródło takich materiałów.

W tym miejscu trzeba wspomnieć o bardzo ważnym prawie rozwojowym dotyczącym sfery psychoseksualnej. Otóż w okresie dojrzewania, czyli krystalizacji potrzeb seksualnych, stosunkowo mocno utrwalają się często powtarzające się bodźce wyobrazeniowe i somatyczne o charakterze seksualnym, z później już odruchowo warunkowanymi wzorcami reakcji seksualnej. Jest to zespół zakodowanych reakcji seksualnych, opisany przez prof. Kazimierza Imielińskiego już w latach 70. zeszłego stulecia. Innymi słowy, jakość późniejszego życia seksualnego w dużej mierze zależy od tego, jakiego rodzaju fantazje seksualne zostały wdrukowane w psychikę w okresie dojrzewania.

Zagrożenia rozwoju psychoseksualnego związane z dostępem do treści pornograficznych

Wróćmy do Internetu i przyjrzyjmy się, jakiego rodzaju treści dla wyobraźni i późniejszego wcielania w życie dostarcza pornografia internetowa. Jej analiza jednoznacznie wskazuje, że obraz nagości i seksu w stylu Playboya to historia. Jak stwierdza znana badaczka pornobiznesu dr Gail Dines z Uniwersytetu w Bostonie, główny obecnie nurt pornografii internetowej to tzw. ostre porno przesyczone wulgarnością i agresją.

Badania Any Bridges i Roberta Wosnitzera z Uniwersytetu w Arkansas dowodzą, że w analizowanym materiale pornograficznym w 88,2% scen pojawiała się agresja fizyczna. W zdecydowanej większości przypadków jej sprawcą był mężczyzna. W prawie połowie (48,7%) kadrów występuje również agresja słowna. Wiele scen zawierało seks nietypowy, zachowania autoerotyczne z użyciem przeróżnych gadżetów niemających nic wspólnego z realizacją potrzeby seksualnej, zachowania sadomasochistyczne i seks grupowy. Szacuje się, że takie elementy, jak pieszczota, pocałunek czy obdarzenie partnera uśmiechem, występują w mniej niż 10% scen porno.

Ta krótka analiza pokazuje, że w pornografii internetowej seks jest oddzielony od miłości, więzi, czułości. Połączmy ten fakt ze wspomnianym wyżej zespołem zakodowanych reakcji seksualnych: kontakt z pornografią internetową skutkuje chęcią stosowania w dorosłym życiu praktyk seksualnych zakodowanych w tym przekazie oraz odhumanizowaniem ludzkiej miłości i seksualności.

Pornografia internetowa szkodzi rozwojowi emocjonalnemu, osobowościowemu i społecznemu. Młodzież, która z niej korzysta, doświadcza niepokoju, wewnętrznego rozdrażnienia i poczucia winy. Czasami próby identyfikacji z oglądanym w materiale porno ciałem (wszystkie ewentualne niedostatki urody czy wyglądu można łatwo wyretuszować) wywołują kompleksy.

Przekaz pornograficzny może też zepsuć relację psychiczną i seksualną między mężczyzną a kobietą w późniejszym życiu. Partnerzy mają nierealne oczekiwania co do zachowań czy wyglądu drugiej strony, próbują ją podporządkować wzorcom lansowanym w przekazie porno.

Poza tym dochodzi do zachwiania proporcji między rolami seksualnymi a innymi rolami niezbędnymi do prawidłowego funkcjonowania związku – ulega on seksualizacji. Zubaża to

Zagrożenia rozwoju psychoseksualnego związane z dostępem do treści pornograficznych

wzajemne relacje, rodzi potrzebę poszukiwania coraz silniejszych doznań seksualnych, łącznie z nietypowymi czy wręcz patologicznymi, prowadzi do chęci zmiany partnera, wreszcie wpadnięcia w pułapkę seksoholizmu.

Samo korzystanie z pornografii, a szczególnie internetowej, może rodzić uzależnienie od niej. Już w 1996 roku dr Wiktor Claim z Uniwersytetu w Utah na podstawie swoich badań opisał cztery etapy uzależniania się od pornografii. Pierwszym jest efekt przyzwyczajania (uzależnienia), kiedy to korzystanie z pornografii zaczyna być preferowaną formą rozładowania napięcia seksualnego (zamiast stosunku) albo kiedy pornografia warunkuje uzyskanie podniecenia.

Następny etap to efekt eskalacji, związany z tendencją do poszukiwania materiałów coraz drastyczniejszych czy dewiacyjnych, by utrzymać właściwy poziom podniecenia. Kolejny jest efekt tracenia wrażliwości – materiał wcześniej uznawany przez odbiorcę za szokujący, prezentujący zachowania oceniane jako nie do przyjęcia, zaczyna być odbierany jako zwyczajny i akceptowany. Ostatni, czwarty etap związany jest ze wzrostem tendencji do wcielania w życie zachowań przejętych z twardej pornografii, włącznie z łamaniem norm etycznych, a nawet prawnych.

Jak wykazują współczesne badania, uzależnienie od pornografii internetowej to nie tylko zmiany w funkcjonowaniu psychicznym, indywidualnym i społecznym. To także zmiany mózgowe na poziomie biochemicznym i strukturalnym. Mózgowe mechanizmy uzależnienia od pornografii są takie same jak w przypadku uzależnienia od substancji psychoaktywnych czy uzależnień behawioralnych. Gdy człowiek podnieca się pornografią, wzrasta wydzielanie dopaminy w mózgu, co daje odczucie przyjemności. Towarzyszące temu wydzielanie białka zwanego delta FosB wzmacnia to odczucie i rodzi potrzebę częstszego kontaktu z pornografią.

Z czasem mózg zaczyna się bronić przed zbyt dużymi dla niego dawkami dopaminy, zmniejszając ilość receptorów dopaminowych. Jest to odbierane przez człowieka jako zmniejszenie przyjemności z kontaktu z pornografią. Aby więc uzyskać ten sam efekt dopaminowy, trzeba sięgać po pornografię coraz częściej i coraz ostrzejszą, wcześniej uznawaną za niemoralną czy obrzydliwą.

Zagrożenia rozwoju psychoseksualnego związane z dostępem do treści pornograficznych

W mózgach osób uzależnionych od pornografii stwierdzono również zmiany anatomiczne: mniejszą ilość substancji szarej w korze mózgowej i mózdzku oraz mniejsze prążkowie. Ponadto niektóre procesy poznawcze przebiegają u takich osób gorzej. Mają one obniżoną wydolność w zakresie pamięci operacyjnej, trudności w podejmowaniu decyzji, rozwiązywaniu problemów i uczeniu się.

Oczywiście nie wszyscy mający kontakt pornografią wpadają w pułapkę uzależnienia. Wiele osób okazjonalnie oglądających pornografię doświadcza jedynie silnego podniecenia z potrzebą natychmiastowego jego rozładowania. W tym wypadku nie zostaje przekroczona granica między niegroźnym w sumie kontaktem z pornografią a uzależnieniem od niej.

Pornografia internetowa jawi się jednak jako szczególnie łatwo uzależniający rodzaj pornografii. Podobnie jak np. substancje psychoaktywne charakteryzują się różną siłą uzależniania, tak i różne rodzaje pornografii i sposób docierania do niej mają inną siłę uzależniania.

Pornografia internetowa różni się od „klasycznej” tym, że jest bardziej podniecająca. Opiera się bowiem głównie na filmie, a nie statycznym obrazie. W ciągu kilku sekund czy minut można wielokrotnie zmieniać przeglądane strony. Szybko może to doprowadzić do zachowań kompulsywnych z niekończącym się efektem nowości, który – szczególnie w przypadku mężczyzn – jest bardzo istotny dla uzyskania silnego podniecenia.

Wreszcie materiał uzależniający można mieć w nieograniczonej ilości cały czas przy sobie (smartfon czy tablet) i skorzystać z niego w każdej chwili i miejscu.

Dlaczego pornografia internetowa tak szybko uruchamia i zapełnia ciąg: pragnienie – nasycenie – przesylenie – wstręt? Posłużmy się analogią do alkoholu. Truizmem jest stwierdzenie, że źle się dzieje, gdy do inicjacji alkoholowej dochodzi w stosunkowo wczesnych latach życia – a z pornografią internetową niestety tak jest (i to w sposób zamierzony, a biorąc pod uwagę jej wszechobecność – często po prostu przypadkowy).

Rozsądny człowiek spożywa alkohol w określonych sytuacjach, kiedy już wywiąże się z obowiązków zawodowych, rodzinnych i innych – a pornografią internetową można konsumować wszędzie i o każdej porze (badania wykazują, że w USA 20% mężczyzn

Zagrożenia rozwoju psychoseksualnego związane z dostępem do treści pornograficznych

przyznaje się do oglądania pornografii internetowej w trakcie pracy). Alkohol kiepskiej jakości, spożywany często i w dużej ilości, rychło doprowadza do degradacji zdrowotnej, psychicznej i społecznej – podobnie jest z pornografią internetową.

Wprawdzie polskie prawo daje pełnoletniemu obywatelowi prawo do indywidualnego korzystania z pornografii, ale daje mu również prawo do tego, aby nie być narażonym na niechciany kontakt z nią. Rzeczywistość jest jednak inna. Brak właściwych regulacji prawnych (choćby takich jak w Wielkiej Brytanii) powoduje, że w Polsce dzieci i młodzież mają łatwiejszy dostęp do pornografii internetowej. Co więcej, są narażeni na przypadkowy, niechciany z nią kontakt. Skoro tak wygląda sytuacja społeczna i prawna, istotną rolę profilaktyczną w stosunku do dzieci i ich rodziców w omawianym przedmiocie może odegrać nauczyciel WDŻ.

Bibliografia:

Beisert M., (1991), *Seks twojego dziecka*, Wydawnictwo K. Domke, Poznań 1991.

Beisert M., (2006), Rozwojowa norma seksuologiczna jako kryterium oceny zachowań seksualnych dzieci i młodzieży, *Dziecko krzywdzone*, 16, str. 1-15.

Boczkowski K., (2003), *Homoseksualizm*, Wyd. Inter Esse, Kraków 2003.

Bridges A. J., Wosnitzer R., Scharrer E., Sun C., Liberman R., (2010), Aggression and Sexual Behavior in Best-Selling Pornography Videos: A Content Analysis Update, *Violence Against Women*, 16(10), str. 1065-85.

Dines G., (2012), *Jak skradziono naszą seksualność. Pornoland*, Wydawnictwo Polskiej Prowincji Dominikanów W drodze, Poznań 2012.

EU NET ADB, (2012), *Badanie nadużywania Internetu przez młodzież w Polsce i Europie*, 2012.

Gaś Z. B., (1995), *Pomoc psychologiczna młodzieży*, WSiP, Warszawa 1995.

Grzelak Sz., (2009), *Profilaktyka ryzykownych zachowań seksualnych młodzieży. Aktualny stan badań w Polsce i na świecie*, Wyd. Rubikon, Kraków 2009.

Zagrożenia rozwoju psychoseksualnego związane z dostępem do treści pornograficznych

Hamer H., (1994), *Demon nietolerancji. Nie musisz stać się prześladowcą ani ofiarą*, WSiP, Warszawa 1994.

Izdebski Z., (2000), *Wiedza, przekonania o HIV/AIDS w społeczeństwie polskim. Zachowania seksualne*, PWN, Warszawa 2000.

Jaczewski A. (red.), (1998), *Biologiczne i medyczne podstawy rozwoju i wychowania*, WSiP, Warszawa 1998.

Kurzępa J., (2012), *Młodzi, piękne i niedrodzy... Młodość w objęciach seks biznesu*, Wyd. Rubikon, Kraków 2012.

Leite J. S., Parrish J., Kip J., (1994), *Wychowanie skuteczne. 10 przykazań dla rodziców*, WSiP, Warszawa 1994.

Lopez R. J., (2004), *Twój nastolatek. Zdrowie i samopoczucie*, PZWL, Warszawa 2004.

Płopa M., (2005), *Psychologia rodziny. Teoria i badania*, Wyd. Impuls, Kraków 2005.

Lew-Starowicz Z., Długołęcka A., (2006), *Edukacja seksualna*, Wyd. Świat Książki, Warszawa 2006.

Lew-Starowicz Z., Lew-Starowicz M., (2000), *Homoseksualizm*, PZWL, Warszawa 2000.

Lew-Starowicz Z., Szczerba K., (1995), *Nowoczesne wychowanie seksualne*, Wyd. BGW, Warszawa 1995.

Słupek K., (2010), *Dyscyplina w klasie. Poradnik pedagogiczny*, Wyd. Rubikon, Kraków 2010.

Szarewski A., Gillebaud J., (1997), *Wszystko o antykoncepcji*, Wyd. Medycyna Praktyczna, Kraków 1997.

Szymański Z. (red.), (2004), *Płodność i planowanie rodziny*, Wyd. Pomorskiej Akademii Medycznej, Szczecin 2004.

